

УДК 334.72 (477):330.4

Оцінка цільової програми запобігання та лікування туберкульозу у Закарпатській області

Гордієнко В.О.

кандидат економічних наук, доцент,
Університет митної справи та фінансів

Борвінко Е.В.

кандидат медичних наук, доцент,
Дніпропетровська медична академія

Стаття присвячена результативності впровадження цільових програм. Запропоновано здійснювати оцінку результативності цільових програм по впливу витрат на досягнуті результати програми. Оцінити ефективність витрат можливо побудувавши економіко-математичну модель (ЕММ) залежності витрат на цільову програму (за час її виконання) і показників якості за той же період. Проблема вивчення взаємозв'язків економічних показників є однією з найважливіших у економічному аналізі і може бути реалізована за допомогою електронних таблиць EXCEL. Здійснено оцінку результативності «Програми протидії захворюванню на туберкульоз в області на 2012-2016 роки» Закарпатської обласної ради.

Ключові слова: програмно-цільовий метод (ПЦМ), цільова програма (ЦП), результативність ЦП, туберкульоз, економіко-математичні методи (ЕММ), адекватність.

Гордиенко В.О., Борвинко Э.В. ОЦЕНКА ЦЕЛЕВОЙ ПРОГРАММЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ И ЛЕЧЕНИЯ ТУБЕРКУЛЕЗА В ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ

Статья посвящена результативности внедрения целевых программ. Предложено осуществлять оценку результативности целевых программ по воздействию расходов на достигнутые результаты программы. Оценить эффективность расходов возможно построив экономико-математическую модель (ЭММ) зависимости расходов на целевую программу (за время ее выполнения) и показателей качества за тот же период. Проблема изучения взаимосвязей экономических показателей является одной из важнейших в экономическом анализе и может быть реализована с помощью электронных таблиц EXCEL. Осуществлена оценка результативности «Программы противодействия заболеванию туберкулезом в области на 2012-2016 годы» Закарпатского областного совета.

Ключевые слова: программно-целевой метод (ПЦМ), целевая программа (ЦП), результативность ЦП, туберкулез, экономико-математические методы (ЭММ), адекватность.

Gordienko V.O., Borvinko E.V. EVALUATION OF THE TARGETED PROGRAM FOR PREVENTION AND TREATMENT OF TUBERCULOSIS IN THE ZAKARPATSKYI REGION

The article is devoted to the effectiveness of implementing targeted programs. It was suggested to evaluate the effectiveness of target programs on the impact of the costs of the program results achieved. It is possible to estimate the cost effectiveness by constructing an economics-mathematical model (EMM) depending on the cost of the target program (during its execution) and quality indicators for the same period. The problem of studying the interconnections of economic indicators is one of the most important in economic analysis and can be realized using the spreadsheets EXCEL. The evaluation of the effectiveness of the "Program for Counteracting Tuberculosis in the Region for 2012-2016" of the Transcarpathian Regional Council was carried out.

Keywords: program-target method (PCM), target program (CP), the effectiveness of the CP, tuberculosis, economic-mathematical methods (EMM), adequacy.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Дослідження використання ПЦМ висвітило ряд істотних недоліків. Головні розпорядники коштів адаптують ПЦМ до вже існуючих методів планування і управління. Перед формуванням ЦП не проводяться дослідження проблем і конкретних задач їх вирішення, а кошти виділяються не на конкретну мету, а на певну структуру (головного розпорядника), який використовує їх за своїм власним розсудом. Аналіз показав, у всіх ЦП забезпечена

наявність тільки показників витрат, який в умовах невизначеності обсягів фінансування програм визначаються навмання. Витрати досить часто спрямовані на формальні заходи і не витікають з мети і завдань програми, що допускає можливість використання коштів не на реалізацію програми, а за будь-яким іншим спрямуванням. Використання системи показників не дозволяє однозначно оцінити результативність програми. Тому досить складно розшукати навіть одну ефективну ЦП.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Тематиці управління бюджетом за ПЦМ присвячено ряд публікацій вітчизняних та зарубіжних науковців [1-3]. Науковці розглядають історію запровадження методу, його можливості та значення для розвитку бюджетної системи. Але аналіз оцінки практичного застосування методу при плануванні місцевих бюджетів в Україні наразі виступає відкритим питанням.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Неможливість однозначно і правильно оцінити результативність регіональної цільової програми.

Формування цілей статті (постановка завдання). Здійснення оцінки результативності по впливу видатків на досягнуті результати програми на прикладі цільової «Програма протидії захворюванню на туберкульоз в області на 2012-2016 роки» Закарпатської обласної ради.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Закарпатській області, як і в цілому по Україні, епідемічна ситуація з туберкульозу залишається напруженою. Захворюваність населення на нові випадки та рецидиви туберкульозу в області впродовж останніх років має тенденцію до збільшення із 61,2 на 100 тис населення у 2013 році до 67,1 на 100 тисяч населення у 2015 році. Відмічається збільшення рівня захворюваності на туберкульоз серед дітей із 4,6 на 100 тисяч дитячого населення у 2013 році до 5,7 у 2015 році, що обумовлено проблемами первинної профілактики туберкульозу.

Отже, вирішення проблем, які виникають у суспільстві і пов'язані із збереженням здоров'я громадян, потребує здійснення не тільки медичних заходів, але й відповідних кроків влади.

Одним із таких кроків стало затвердження рішенням № 354 від 13.12.2011 Закарпатської обласної ради «Програми протидії захворюванню на туберкульоз в області на 2012-2016 роки» (далі – ЦП), метою якої було поліпшення епідеміологічної ситуації з туберкульозу в області шляхом стабілізації та зниження показників захворюваності та смертності населення, запобігання поширенню хіміорезистентного туберкульозу, підвищення ефективності лікування, удосконалення систем підготовки та перепідготовки медичних працівників, поліпшення мікробіологічної діагностики туберкульозу [4].

Головним етапом впровадження ЦП є оцінка її результативності [5, 6]. Результативність (якість) і

ефективність програми визначається за допомогою показників виконання програм. Програми повинні мати такі показники оцінки:

- показники витрат (ресурсів) визначають обсяги та структуру ресурсів, що забезпечують виконання бюджетної програми;

- показники продукту (обсяг виконаних робіт) використовуються для оцінки досягнення поставлених цілей.

- показники ефективності (рентабельності) визначають вартість (у грошах або робочих годинах) одиниці продукції, витрати ресурсів на одиницю показника продукту;

- показники якості повинні відображати користь від здійснення заходів бюджетної програми.

Слід наголосити, що головним показником виступає показник якості, тільки він є тим індикатором відповіді на питання – чи досягнута мета?

Фактично оцінка ефективності програм передбачає аналіз взаємозв'язку між ресурсами та досягнутою метою. Процес «ресурси – мета» в багатьох країнах, що застосовують елементи ПЦМ, називають «логікою програми». Для оцінки зазначеної ЦП ми побудували ЕММ зв'язку якісного показника від показника ресурсів. Основним показником якості у ЦП є – кількість випадків захворювання і смертності від туберкульозу. Показником ресурсів є витрати на виконання ЦП. Гіпотеза яка перевіряється – кошти на виконання програми витрачаються ефективно у разі тісного позитивного зв'язку між витратами на ЦП захворюваністю і смертністю від туберкульозу[7]. Проблема вивчення взаємозв'язків економічних показників є однією з найважливіших в економічному аналізі і може бути реалізована за допомогою електронних таблиць EXCEL. Використані дані для розрахунків наведено у таблиці 1 [4].

На основі наведених даних були побудовані дві ЕММ, які характеризують зв'язок показників (Рис. 1, 2).

Оцінку параметрів моделей представлено в таблиці 2.

Адекватність моделей було перевірено за допомогою критерію Фішера. Порівнюючи табличне значення критерію з фактично отриманим, можна констатувати, що моделі неадекватні (при допустимій помилці 0,05). Для першої моделі $F_{\text{табл}}=10,13 > F_{\text{факт}}=1,03$. Для другої моделі $F_{\text{табл}}=10,13 > F_{\text{факт}}=0,02$. Можна зробити висновок про відсутність зв'язку між показниками, а також про неефективність ЦП протидії поширенню тубер-

кульозу у Закарпатській області. Головним чином це можливо пояснити дуже низьким рівнем фінансування ЦП.

Висновки з проведеного дослідження.

Розробка системи оцінки ЦП є необхідною умовою підвищення ефективності ПЦМ. Аналізуючи методи оцінки цільових програм вважаємо що основним показником є показник якості, тільки він є тим індикатором який відповідає на питання – чи досягнута мета? Але навіть таким чином(використовуючи показник якості) не завжди можна об'єктивно оцінити ефективність витрат на досягнення мети програми, що є наслідком суттєвого коливання економічних і соціальних показни-

ків у часі. В такому разі висновок буде залежати від того, на мінімум чи максимум коливання якісного показника прийдеться. Більш точно оцінити ефективність витрат можливо побудувавши економіко-математичну модель(ЕММ) залежності витрат на цільову програму(за час її виконання) і показників якості за той же період. Проблема вивчення взаємозв'язків економічних показників є однією з найважливіших у економічному аналізі і може бути реалізована за допомогою електронних таблиць EXCEL. Автори пропонують в якості метода оцінки ЦП – побудову ЕММ залежності показника якості від показника ресурсів. Здійснено оцінку резуль-

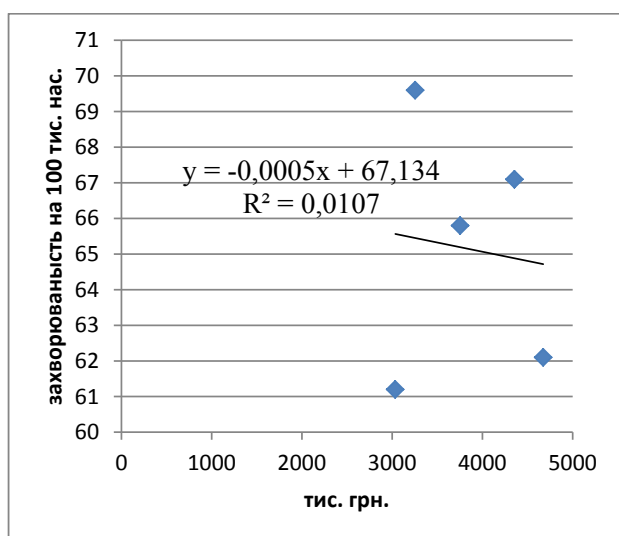

Рис. 1. Залежність захворюваності від видатків на ЦП

Джерело: побудовано авторами за даними [4]

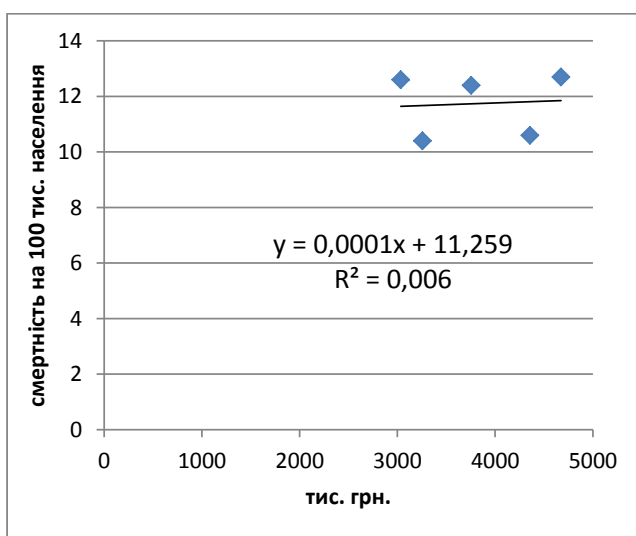

Рис. 2. Залежність смертності хворих від видатків на ЦП

Джерело: побудовано авторами за даними [4]

Таблиця 1

Дані для розрахунків

Показники	2012	2013	2014	2015	2016
Захворюваність на нові випадки та рецидиви туберкульозу, на 100 тис. нас.	62,1	61,2	65,8	67,1	69,6
Смертність населення на 100 тис. нас.	12,7	12,6	12,4	10,6	10,4
Витрати на ЦП, тис. грн.	4673,9	3034,5	3754,2	4355,8	3255,3

Таблиця 2

Оціночні параметри моделей

Модель 1		Модель 2	
$a_1 = -0,00052$	$a_0 = 67,13391$	$b_1 = 0,0001$	$b_0 = 11,26$
$Sa_1 = 0,0028$	$Sa_0 = 11,1$	$Sb_1 = 0,0009$	$Sb_0 = 3,6$
$R^2 = 0,0007$	$S = 4,01$	$R^2 = 0,006$	$S = 1,3$
$F = 0,03$	$df = 3$	$F = 0,02$	$df = 3$
$Ssreg = 0,052$	$Ssresid = 48,4$	$Ssreg = 0,03$	$Ssresid = 5,26$

Джерело: розраховано авторами за даними [4]

тативності по впливу видатків на досягнуті результати програми на прикладі «Програми протидії захворюванню на туберкульоз в області на 2012-2016 роки» Закарпатської обласної ради.

Встановлена неефективність впровадження ЦП що пояснюється низьким рівнем фінансування за сучасного економічного становища країни, та неоптимального розподілу коштів на задачі ЦП.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Плєскач В.Л. Сучасні підходи щодо фінансового регулювання механізму реалізації цільових програм / В.Л. Плєскач, Ю.Г. Желябовський // Фінанси України. 2009. № 1. С. 58-73.
2. Чугунов І.Я. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету / І.Я. Чугунов, І.В. Запатріна // Фінанси України. 2008. № 5. С. 3-14.
3. Гордієнко В.О. Планування показників цільових програм. Економіка та держава. 2013. № 5. С. 29-31.
4. Заключний звіт. Про виконання програми протидії захворюванню на туберкульоз в області на 2012-2016 роки затверджений рішенням Закарпатської обласної ради від 25.05.2017 № 811. URL: <http://zakarp.at-rada.gov.ua/normatyvni-dokumenty/rishennya-rady/vii-sklykannya/7-sesiya-ii-zasidannya-25-05-2017>.
5. Бюджетний Кодекс України: Закон України // Голос України. 2010. № 143(4893). С. 5-19.
6. Наказ Міністерства фінансів України від 10.12.2010 р. № 1536 «Про результативні показники бюджетної програми». URL: <http://minfin.gov.ua>
7. Гордієнко В.О. Програмно-цільовий метод – інструмент побудови сучасної економіки: монографія / В.О. Гордієнко. Дніпропетровськ: ДДФА, 2014. 268 с.

REFERENCES:

1. Pleskach V.L. Suchasni pidkhody shhodo finansovogho rehuljuvannya mekhanizmu realizacii ciljovykh proghram / V.L. Pleskach, Ju.Gh. Zheljabovskiy // Finansy Ukrajinu. 2009. № 1. S. 58-73.
2. Chughunov I.Ja. Rozvytok proghramno-ciljovogho metodu planuvannya bjudzhetu / I.Ja. Chughunov, I.V. Zapatrina // Finansy Ukrajinu. 2008. № 5. S. 3-14.
3. Ghordijenko V.O. Planuvannya pokaznykiv ciljovykh proghram/ V.O. Ghordijenko // Ekonomika ta derzhava. 2013. № 5. S. 29-31.
4. Zakljuchnyj zvit. Pro vykonannya proghramy protydiji zakhvorjuvannju na tuberkuljoz v oblasti na 2012-2016 roky zatverdzenyj rishennjam Zakarpatsjkoji oblasnoji rady vid 25.05.2017 № 811[Elektronnyj resurs] // Rezhym dostupu: <http://zakarp.at-rada.gov.ua/normatyvni-dokumenty/rishennya-rady/vii-sklykannya/7-sesiya-ii-zasidannya-25-05-2017>.
5. Bjudzhetnyj Kodeks Ukrajinu: Zakon Ukrajinu // Gholos Ukrajinu. 2010. № 143(4893). S. 5-19.
6. Nakaz Ministerstva finansiv Ukrajinu vid 10.12.2010 r. № 1536 "Pro rezuljtatyvni pokaznykiy bjudzhetnoji proghramy" [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu: <http://minfin.gov.ua>.
7. Hordiienko V.O. Proghramno – tsilovyi metod – instrument pobudovy suchasnoi ekonomiky: monohrafiia / V.O. Hordiienko. Dnipropetrovsk: DDFA, 2014. 268 s.